

Madagaskarforum



VENNSKAPSFORENINGEN NORGE - MADAGASKAR

FIKAMBANANA FIFANKATIAVANA NORVEZY - MADAGASIKARA



**COVID -19 OG DEMOKRATIBYGGINGENS STIGESPILL
SØYLEN HAR FLYTTET UT AV HUSET
NATURVERN I «DET FORJETTEDE LAND»
BARE SOLSKINN, ELLER SMIL I GRÅT?**



VENNSKAPSFORENINGEN NORGE - MADAGASKAR

STYRET I VNM

LEDER

Kåre Kristensen (2019 - 2021)

E-POST

karekristensen@gmail.com

ØVRIGE STYREMEDLEMMER

Bård Bakke (nestleder, VNM Vest) til 2021

Øyvind Ødegård (kasserer) til 2021

Lars-Göran Strømhaug til 2022

Endre Haraldseide (VNM Vest) til 2021

Soia Rahasindrainy (VNM Nord) til 2022

Mirana Sylvia Randiamanantena Vestgård (VNM Øst) til 2020

Michel Sabir Michaël Ratovonasy (VNM Øst) til 2021

Vennskapsforeningen er ikke ansvarlig for innholdet i bladet; dette er redaktørens ansvar. Redaksjonen følger Vær Varsom-plakaten og Redaktørplakaten.

REDAKSJONEN

Stavanger: Kjetil Aano, E-post: kjetil.aano@gmail.com

Stavanger: Henrik Seglem Grydeland, E-post: grydeseg@hotmail.com

Sandnes: Øyvind Dahl, E-post: oyvind.dahl@lyse.net

Antsirabe: Siri Nyen, E-post: siny@nms.no

REDAKTØR

Kjetil Aano

E-POST

kjetil.aano@gmail.com

FORMGIVING

Anita Sletten Torp

www.ari-design.no

TRYKK

Kai Hansen trykkeri, Stavanger

LOGO

Alvar Berget

FOTO FORSIDE

Pierrot Men. På bildet: Rajery, Eline Rodvelt Hansen, Anders Rønningen, Militærkoret LOVA

FOTO BAKSIDE

Bildemontasje ved Øyvind Dahl

ISSN 1504-4750

INNHold

- SIDE 3** Redaktøren har ordet
- SIDE 4-6** Covid-19 og demokratibyggingens stigespill
- SIDE 7** Digitale band mellom Antsirabe og Stord
- SIDE 8-10** Bare solskinn, eller smil i gråt?
- SIDE 11** Mozika plastika - Likvendingsmusikk for barn
- SIDE 12-13** Lovasoa og Covid 19
- SIDE 14-15** If I can make it there, I'll make it anywhere
- SIDE 16-18** Søylen har flyttet ut av huset
- SIDE 19-21** Naturvern i «det forjettede land»
- SIDE 22** Korona pandemien rammer også skilpaddene
- SIDE 23** Smånytt





Feståret som ble kriseår

Året 2020 skulle bli et festår på Madagaskar. Den 26. juni 2020 var det 60 år siden det franske flagget ble firt og det gassiske flagget ble heist til tonene av nasjonalsangen «Ry tanindrazanay malala ô, ry Madagasikara soa!» «Vårt kjære fedreland, vakre Madagaskar». Den unge republikken ble uavhengig fra kolonimakten Frankrike som rett og slett hadde annektert øya 6. august 1896 og styrt landet som fransk koloni i 64 år.

Også økonomisk var landet på vei oppover. Det internasjonale pengefondet (IMF) stipulerte en vekst på 5-6 prosent av BNP etter mange års nedgang, særlig etter kuppåret 2009 som førte til politisk krise da president Marc Ravalomanana ble avsatt og måtte flykte til Sør-Afrika.

Myndighetene planla en storslått feiring av nasjonaldagen på Mahamasina stadion i Antananarivo med militærparade, taler, musikk, lysshow og fyrverkeri. Barna skulle feire dagen med lanterner og god mat.

Men så slo Covid-19 til og fra mars ble landet nedstengt. Skoler og universiteter måtte stenge ned undervisningen, transport mellom byene ble forbudt, og fly- og båttrafikk med utlandet stoppet opp. Nasjonaldagen ble likevel markert med militærparade gjennom hovedgaten Avenue de l'Indépendance hvor også president Andry Rajoelina talte.

Allerede før krisen var Madagaskar et av de fattigste land i verden, og

de som særlig ble rammet var de som arbeider i det som kalles den uformelle sektor, det er gatesellere, pousse-pousse-dragere, underleverandører til industri- og byggevirksomhet. I tillegg stoppet reiselivet opp og de som lever av turismen, kokker, servitører, hotellarbeidere og sjåfører var arbeidsløse. Nasjonalparkene har dyrepassere og guider som plutselig ble arbeidsløse. Lærere som lever av at elevene betaler skolepenger hadde plutselig ingen inntekt.

På Sør-Madagaskar var det tørke, der klimakrisen rammer ekstra hardt, det er regelrett sult i visse områder og barn og andre sårbare dør. Madagaskar har ikke noe oljefond, og ikke noe NAV som kan tre støttende til. I krisetider er det familien som stiller opp og gassisk solidaritet innen familien er kjent under begrepet «fihavanana».

Helsemyndighetene har stilt opp, så langt de har kunnet. I Antananarivo har de Institut Pasteur som har kompetanse på smittevern og ved hjelp av verdens Helseorganisasjon WHO, har testkapasiteten økt. Presidenten mente at Madagaskar hadde et mirakelmiddel mot pandemien kalt «Covid Organic» basert på naturmedisin. Dette ble også eksportert til andre afrikanske land. Men WHO har testet produktet og slått fast at det ikke har noen virkning. De offisielle dødstallene som blir publisert med jevne mellomrom skjuler mange mørketall. Det kan likkiste-fabrikantene bekrefte. De som dør, blir oftest gravlagt dagen etter,

eller så snart man kan, og det blir ikke testet om de dør av korona eller noe annet.

Madagaskarforum skulle vært et jubileumsblad for Madagaskar denne gangen, men som dere vil se er flere av artiklene preget av pandemien. Det er heldigvis lyspunkter, kreativiteten har blomstret, se artiklene til Arild Bakke, Siri Nyen og Sigrund Breistig om hvordan informasjonsteknologien har gitt nye muligheter. Andreas Danevad forteller at det nå er en viss optimisme i hovedstaden, og antagelig blir det ikke full nedstenging som i mars/april, ikke minst på grunn av de alvorlige følgene for økonomien. Internasjonal flytransport til Nosy Be har startet opp igjen, men Ivato flyplass, utenfor Antananarivo, er fortsatt stengt for regulære rutefly.

Mange norske universiteter og høyskoler hadde planlagt reiser til Madagaskar for studenter både i vår og høst. Nå er planene satt på vent. NMS har sendt hjem de fem misjonærene som fortsatt var på øya, det er uvisst når det blir muligheter for å gjenoppta norsk-gassisk direkte samarbeid. Men den norske ministerråden i Ambassadeseksjonen er på plass og forteller om situasjonen i dette nummeret.

Vennsksforeningen satser på at neste Madagaskarforum kan bli et jubileumsnummer. Det er ikke uvanlig på Madagaskar at jubileet blir feiret et år etter selve jubileumsdagen. Vi håper det beste!

MINISTERRÅD ANDREAS DANEVAD,
NORGES REPRESENTANT PÅ MADAGASKAR



ANDREAS DANEVAD OG BIANCOs LEDER LAZA
ERIC DONAT ANDRIANIRINA

COVID-19 OG DEMOKRATIBYGGINGENS STIGESPILL

COVID-19 HAR SIDEN MARS PREGET NORGES ENGASJEMENT PÅ MADAGASKAR. TIDLIG BLE DET KLART FOR OSS HVILKE KATASTROFALE VIRKNINGER PANDEMIEN VILLE FÅ, IKKE BARE FOR HELSESITUASJONEN, MEN FOR LANDETS ØKONOMI OG LEVEKÅRENE FOR DEN SVÆRT FATTIGE BEFOLKNINGEN. DET HAR GJORT MEG TRIST, MEN JOBBEN MIN HAR ALDRI FØLTES MER MENINGSFULL ENN I DENNE PERIODEN - BÅDE VED Å GJØRE DEN NORSKE BISTANDEN RELEVANT FOR KRISERESPONSEN PÅ KORT SIKT, MEN IKKE MINST VED Å BIDRA TIL HVORDAN NORGE BEST MULIG KAN FORHOLDE SEG TIL UTFORDRINGENE VI VIL STÅ OVERFOR I MANGE ÅR FREMOVER.

TEKST: ØYVIND DAHL FOTO: ANDREAS DANEVAD OG TRIBUNE

Det er ministerråd Andreas Danevad som leder den norske ambassade-seksjonen i Antananarivo, som sier dette. Seksjonen med seks ansatte er underlagt ambassaden i Pretoria og Andreas har ledet denne siden august 2019. 56-åringen er født i Kristiansand og fattet tidlig i studiene interesse for politikk og økonomi i utviklingsland. Etter en mastergrad i økonomisk historie ved London School of Economics (LSE) studerte han sammenliknende politikk i Bergen med hovedoppgave om Botswanas håndtering av sin diamantrikdom. Andreas startet i UD i 1996, men har ingen typisk UD karriere. Han var befal i FN-styrkene i Libanon, jobbet tre år for FNs utviklingsprogram (UNDP) i Malawi og var fem i Flyktninghjelpen i Genève. For UD har han tidligere vært utestasjonert i Afghanistan og på Madagaskar for femten år siden da Norges ambassade ble etablert i Antananarivo.

DU HAR FULGT MADAGASKAR OG DEMOKRATIUTVIKLINGEN GJENOM FLERE ÅR. HVORDAN SER DU PÅ FREMGANG OG TILBAKESLAG?

- Siden studiene mine har jeg vært opptatt av at demokratisk styresett er så mye mer enn frie og rettferdige valg. Det gjelder å få til en dynamikk hvor regjeringen som kommer til makten belønnes politisk hvis de responderer på behovene til befolkningen og at det er robuste mekanismer som holder makthaverne til ansvar. Demokratibygging tar tid, og det er litt som et stigespill: man rykker frem og opp noen år, for så å gå ned noen trinn. Men sjeldent helt tilbake til start. Jeg observerte Madagaskars presidentvalg i 2006 og vi trodde da at demokratiseringen var på riktig vei. Men i etterkant ser vi at mekanismene for å ansvarliggjøre presidenten var altfor svake. Når president Ravalomanana tøyde grensene for legitim

maktutøvelse, var de politiske institusjonene ikke robuste nok til å gjøre motstand. Arenaen for opposisjon ble flyttet ut på gaten og åpnet opp for statskuppet i 2009 og fire svært destruktive år for alle sidene ved det gassiske samfunnet. Valgene i 2013 og 2018/2019 som førte Andry Rajoelina til makten, viste at landet relativt raskt kunne gjenoppta demokratiseringsprosessen. Mens valget i 2006 på mange måter ble gjennomført som et FN-prosjekt, var det den nasjonale valgkommisjonen CENI som var i førersetet under president-, parlaments- og lokalvalgene i 2018/19. Opposisjonen har i det siste vært kritiske til CENI, men generelt vurderer jeg den gassiske valgkommisjonen som en av de mer robuste og uavhengige i Afrika.

- Da jeg flyttet tilbake til Madagaskar for ett år siden ble jeg gledelig overrasket over alle de dyktige og dedi-



KORONA-PANDEMIEN HAR ENDRET GATEBILDET I ANTANANARIVO.

kerte gasserne jeg treffer i det sivile samfunn. Innenfor områder som anti-korrupsjon, menneskerettigheter og miljøvern er det ikke lenger de internasjonale aktørene som er pådriverne, men gassere selv. Kirkeorganisasjonene har alltid hatt en viktig rolle i gassisk politikk, men det gjenstår å se fremvekst av andre typer medlemsbaserte interesseorganisasjoner som har vært så viktige for demokratiet i Norge. Det blir ikke minst interessant å se om mer betydningsfulle fagforeninger vil dukke opp når veksten i økonomien kommer tilbake.

TROD DU VI STÅR OVERFOR EN NY POLITISK KRISE SOM I 2009?

- Det er for tiden stor misnøye i opposisjonen med en rekke sider av gassisk politikk. Det er helt naturlig i et demokrati. Men det uroer meg at gassisk politikk blir stadig mer polarisert og på nytt beveger seg mot arenaer utenfor nasjonalforsamlingen. Prosessene bak statsbudsjettet og konstitusjonelle endringer blir gjennomført uten åpenheten og den bredere deltagelsen som man tar for gitt i etablerte demokratier. Det vil ta

lang tid før økonomien kommer på fote igjen etter covid-krisen, og vi kan få en situasjon hvor arbeidsledighet, økt fattigdom og sosiale spenninger får utløp vi ikke kunne forutse. Dersom de gassiske demokratiske institusjonene ikke klarer å håndtere slike spenninger, vil negative krefter kunne utnytte dette. For meg er det tydelig at Madagaskar trenger en mer solid samfunnskontrakt mellom stat og samfunn, mellom de politiske fløyene og, ikke minst, de ressurssterke næringslivsaktørene som har vokst frem de siste tiårene. Jeg håper sterkt at den politiske eliten kunne bli mer raus mot hverandre og sammen ta ansvar for å løse landet gjennom den krevende tiden fremover.

ETTER DEN OMFATTENDE SMITTE-SPREDNINGEN I JULI SER COVID-SITUASJONEN NÅ UT TIL Å VÆRE UNDER KONTROLL. ER IKKE KRISEN SNART OVER?

- Nå i oktober er det en viss optimisme om at hovedstaden vil slippe en ny smittebølge og at myndighetene vil klare å håndtere forventede utbrudd i enkelte bydeler og ute i provinsene.

På et vis deler jeg optimismen, men tar ingen ting for gitt. Jeg tror imidlertid neppe at store deler av landet og økonomien stenges ned på samme måte som i mars/april. Som i Norge har man også her bedre kunnskap om smittespredningen og kostnaden tiltakene har. Det er lett å være etterpåklok. Men jeg ble tidligere i år oppgitt over hvordan afrikanske land ble overøst med katastrofeorientert informasjon. Budskapet var at total nedstenging var eneste alternativ. Seriøse fagmiljøer varslet at pandemien ville ta flere millioner liv i Afrika. Slik har det jo ikke blitt. UNICEF gikk tidlig ut med advarsler om hvordan de negative effektene på barn og andre sårbare grupper ville kunne bli større enn gevinsten av tiltakene.

- På Madagaskar har vi ennå ikke det fullstendige bildet. Men det er klart at skolestengingen har rammet hardt de mest sårbare barna. Disse hadde allerede før krisen et spinkelt skoletilbud og UNICEF frykter nå at avbrudd i undervisning og skolemat fører til at mange jenter ikke vil vende tilbake til skolen og at ufrivillige barneekteskap vil øke. Mens det var forventet en

vekst i økonomien på 5% i januar, tror IMF nå at man i 2020 vil få en resesjon, dvs. en negativ vekstrate på minus 1%. Jeg håper optimismen deres om at økonomien relativt raskt vil ta seg opp igjen neste år slår til. Men den formelle delen av økonomien har mye å hente igjen, og mye vil avhenge av hvordan verdensøkonomien kommer tilbake. Uformell sektor utgjør hovedtyngden av gassisk økonomi, men forgreningene inn i formell sektor gjør at alle rammes. Det er for eksempel anslått at omkring 40 000 er formelt ansatt i turistsektoren, men ILO har anslått at omkring 300 000 personer får sitt levebrød gjennom «uformelle» aktiviteter knyttet til turisme. For tiden står flesteparten av disse uten forutsigbar inntekt. Tekstilindustrien er tilsvarende rammet og når den største gruveoperatøren Ambatovy stengte helt ned i mai rammet dette ikke bare de 5000 ansatte, men også et utall underleverandører.

ER DEN NORSKE BISTANDEN TIL MADAGASKAR RELEVANT FOR KRISEN LANDET NÅ STÅR I?

- Totalt bidrar Norge årlig med mer enn 200 millioner kroner til Madagaskars utvikling. Omkring 80 millioner er bilateral bistand gjennom UD og Norad. Resten er midler som de multilaterale aktørene (FN, Verdensbanken mfl.) og de globale tematiske fondene innenfor helse og utdanning har blitt tildelt av Norge og videre fordelt til Madagaskar. Oppfølging av den bilaterale bistanden er en hovedoppgave for Ambassadeseksjonen, men de siste årene har vi fått et tydeligere oppdrag fra

UD om å følge tettere bruken av den multilaterale bistanden. Jeg startet tidlig dialog med partnerne våre om hvordan vi kunne justere de eksisterende prosjektene til covid-krisen. Vi hadde nylig startet et samarbeid med UNFPA om kampen mot kjønnsbasert vold, og gav en tilleggsbevilgning for at de mer aktivt kunne respondere på den økte volden i hjemmene som man så komme når landet ble stengt ned. Utdanningsprogrammet i sør har også fått økt støtte, blant annet til en oppskalering av skolematkomponenten for å stimulere til oppmøte på skolen og distribusjon av skolemateriell for læring på egenhånd under skolestengingen. Siden august har vi støttet et nytt prosjekt i regi av UNICEF for å raskt styrke sanitærforholdene ved offentlige skoler og fattige bydeler i hovedstaden og i Toamasina.

- Fattigdomsbekjempelse har alltid vært sentral i norsk bistand, og vår politiske ledelse er svært tydelige i forventningen om at bistanden til Madagaskar skal ha fokus på inkludering. Utdanningssektoren har et enormt etterslep og har ikke mulighet til å holde tritt med befolkningsveksten. Det har vært frustrerende å observere hvor lite styrking det har vært av kapasiteten til de nasjonale utdanningsmyndighetene siden Norge startet sitt mer direkte engasjement i denne sektoren for 16 år siden. Givernes innretning av bistanden må ta noe av skylden for dette, men til sist handler det om Madagaskars egne prioriteringer og vilje til reform hos ledende politikere. For å sikre barns rett til utdanning gjennom konkrete resultater har vi siden 2012 øremerket utdan-

ningsstøtten gjennom et konsortium av FN-organisasjoner (UNICEF, ILO og WFP). Det «norske fotavtrykket» i de tre fattigste regionene i sør har vært betydelig. I inneværende fase har vi siden 2015 bygd 128 nye klasserom ved 78 skoler og mer enn 600 000 elever har årlig fått et bedre skoletilbud. Når skolene gjenåpner nå i oktober vil 175 000 barn få et daglig skolemåltid.

- Forrige gang jeg var stasjonert til Madagaskar hadde jeg ansvar for Norges støtte til demokratisk styresett. Det var svært givende å få være med på oppstarten av BIANCO -- Madagaskars «økokrim», og den faglige drahjelpen vi disse årene fikk gjennom besøkene til Eva Joly. Men det var frustrerende å se hvordan korrupsjon innad i justissektoren hindret effektiv rettsbehandling av korrupsjonssakene. Statskuppet i 2009 satte en stopper for dette samarbeidet. I fjor startet vi dette opp igjen gjennom et fellesprosjekt med Tyskland. Nå har påtalemakten fått et tydeligere mandat i kampen mot korrupsjon, og det blir spennende å observere om hele rettskjeden nå mer effektivt kan behandle korrupsjonssakene. De siste tre årene har styrking av valgsystemet vært det andre norske satsingsområdet innenfor styresett. Dette hadde stor betydning for at valgene i 2018/19 ble såpass ryddig gjennomført. Nå har vi startet dialog med UNDP om et bredere program for å styrke demokratiet på Madagaskar. Som jeg sa innledningsvis, det er det som skjer mellom valgene som betyr mest!

FAKTA

ETTER AT DET HONORÆRE GENERALKONSULATET BLE MIDLERTIDIG STENGT I AUGUST, HAR AMBASSADESEKSJONEN SAMMEN MED MODERAMBASSADEN I PRETORIA HATT ANSVARET FOR DE KONSULÆRE OPPGAVENE. UTENRIKSDEPARTEMENTET VURDERER NÅ HVORDAN DETTE SKAL ORGANISERES PÅ LENGRE SIKT.

ANDREAS DANEVAD ER GIFT MED SIV LILLESTØL SOM LEDER NORADS EVALUERINGSAVDELING I OSLO. DERES ELDSTE DATTER SIGRID STUDERER I BERGEN OG 16-ÅRINGEN INGRID FLYTTET I SEPTEMBER TIL ANTANANARIVO FOR Å TA VIDERE GÅENDE VED DEN AMERIKANSKE SKOLEN.



FAMILIEBILDE: UTENFOR ANDAFIAVARATRA PALASSET. FRA VENSTRE SIGRID, INGRID, ANDREAS OG SIV.

DIGITALE BAND MELLOM ANTSIRABE OG STORD

TEKST OG FOTO: SIGRUND BREISTIG

TAKKSEMD OG LOVPRISING TIL GUD, FOR AT EIN FÅR LOV TIL Å VERTA SJUKEPLEIAR OG AT EIN LEV DET EIN KALLAR EIT VELSIGNA LIV, RØRER VED NORSKE SJUKEPLEIESTUDENTAR NÅR DEI UTVEKSLAR KUNNSKAP MED SJUKEPLEIESTUDENTAR FRÅ MADAGASKAR.

FRÅ SYMPOSIUM TIL SAMARBEID MED ADVENTISTUNIVERSITETET

I mai måned gjennomførte Høgskulen på Vestlandet, Stord, eit virtuelt samarbeidsprosjekt med Adventist universitetet på Antsirabe. Målsetjinga var å fremja kulturell kompetanse i sjukepleiefaget. 70 sjukepleiestudentar frå HVL og 17 sjukepleiestudentar frå adventistuniversitetet fekk knyte kjennskap til både kvarandre og helsesituasjonen i eit anna land. Og kor kommuniserte studentane? Det var på Facebook.

Grobottn for prosjektet fann stad i slutten av november i 2019, då me; Leif Steinar Alfsvåg og Sigrund Breistig frå sjukepleieutdanninga ved Høgskulen på Vestlandet, avdeling Stord, deltok på eit symposium på Lovasoa. Besøket var del av å etablere kjennskap med praksisinstitusjonane i Antsirabe, då me for første gong skulle senda studentar på utveksling hit. Under besøket fekk me sjå med eigne augne, korleis praksiskvardagen på Madagaskar er. Me fekk også knyte kontakt med Adventistuniversitetet (Som ligger 30 km utanfor Antsirabe), kor me fekk møte representantar for sjukepleie utdanninga. Slik starta vegen på eit spennande samarbeid.

Eigentleg skulle åtte studentar frå HVL ha vore i praksis på Madagaskar no. Etter planen skulle studentane gått saman med gassiske sjukepleiestudentar i praksis; i ein såkalla to spann modell. Denne praksismodellen i seg sjølv var eit nytt tiltak for å knyta kontakt og erfaringsutveksling mellom sjukepleiestudentar frå dei to landa.

I forkant av utvekslinga var det eit

ønskje at studentane fekk nærare kjennskap til kvarandre. I same periode hadde internasjonaliseringsavdelinga ved HVL eit prosjekt på gong – som skulle fremja internasjonalisering heime. Planen var at studentar som ikkje reiste på utveksling også fekk auka interkulturell kompetanse. Alt dette like før Covid 19 braut ut. Dette endra HVL sine planar for utveksling, men i staden fekk absolutt alle studentane internasjonalisering heime.

EIN STRAUM AV POSITIV ENERGI

Samarbeidet har funne stad i to delar, i første omgang eit samarbeid mellom lærarar ved Adventistuniversitetet og HVL, der ei felles arbeidsoppgåve vart utvikla og rammer for arbeidet vart fastsett. Og kor mykje kan eit digitalt samarbeid gje av erfaringsutveksling? Bente Kvilhaugsvik som er emneleiar uttrykte etter første telefonsamtale med kollegaer på Adventistuniversitetet - at det var nærast som ein kunne kjenne ein straum av positiv energi, der det var ein enorm velvilje, rausheit og engasjement for at me skulle få til eit godt arbeid i lag. Og slik vart det.

Ein måned går fort – og prosjektet er over. Likevel veit me at nokre studentar framleis har kontakt på Facebook, og draumar om kanskje ein gong og besøke kvarandre er blitt etablert. Mellom HVL og Adventistuniversitetet held samarbeidet fram, på lærarsida skal me no saman evaluere arbeidet og er i gong med eit felles forskingsarbeid. Korleis fungerte denne forma for læring? Det er i tida aukande fokus på digitalisering og internasjonalisering heime. Vår forskning vidare, i samarbeid med Adventistuniversitetet, vil undersøke kva faktorar som er avgjerande for at eit slikt digitalt samarbeid vil gje gode læringsutbytte for studentane, og korleis dei slik kan tileigne seg kulturell kompetanse. Så er kanskje ikkje avstanden mellom studentar på Stord og studentar i Antsirabe lenger eit hinder for felles læring.

FRÅ BESØKET PÅ ADVENTISTUNIVERSITETET.



BARE SOLSKINN, ELLER SMIL I GRÅT?

DET ER MYE SOL OG VARME PÅ MADAGASKAR. I EN PERIODE I ETTERKRIGSTIDEN VAR BEGREPET SOLSKINNSØYA NÆRMEST SYNONYMT MED DEN STORE ØYA I INDIAHAVET. DET HAR NOK BLITT FORTALT MANGE SOLSKINNSHISTORIER OM HVA LILLE NORGE HAR FÅTT TIL PÅ MADAGASKAR. EN HEL DEL SOLSKINN HAR DET VÆRT, MEN HISTORIEN OM GASSISK-NORSKE RELASJONER BESKRIVES NOK BEST MED UTTRYKKET «SMIL I GRÅT».

TEKST: **ARILD M. BAKKE**



STATSRÅD ERIK SOLHEIM PÅ BESØK PÅ DØVESKOLEN. FOTO: PIERROT MEN

GJENNOM GRØNNE BRILLER

Den største norske misjonsforfatteren noensinne var Johannes Einrem. Han kom til Madagaskar allerede før landet ble kolonialisert i slutten av det nittende århundre, og han reiste fra øya siste gang i begynnelsen av 1930-årene. Han ble også innhentet av gassisk sol og varme, og skrev boka «I sol og vind». Mest kjent er nok «Gjennom grønne briller», hvor han lot seg inspirere av at europeerne gikk med grønne briller for å beskytte seg mot det sterke sollyset, samtidig som han var seg bevisst at grønt er håpets farge.

Einrems skildringer fra det gassiske landsbylivet bygger opp under medvandrer-tradisjonen. Han hadde en egen evne til å finne gull i gassiske personligheter, ikke minst hos barn, ungdommer og kvinner. Misjonsforfatteren hadde god psykologisk innsikt, og han registrerte uforløste muligheter til et verdig liv hos gasserne. Han klarte å få frem det fellesmenneskelige på godt og ondt når han bygde bro mellom sitt gassiske persongalleri og norske lesere. Målet hans var, ifølge ham selv, å avsløre europeernes «dumme forakt for alle fargede».

I boken Ravola beskriver Einrem en persons utvikling fra ung alder til voksen kvinne. Forfatteren lever seg inn i kvinnens virkelighetsforståelse og miljø. Ved å følge Ravola til hun ble en slags menighetsleder, utfordret Johannes Einrem både lederne i Det Norske Misjonsselskap (NMS) og nor-

HISTORISKE TENDENSER

Ordene solskinn, smil og gråt finner vi i boktitlene «Sønner av Solskinnsøya» og «Med smil i gråt på Øst-Madagaskar». Forfatterne av disse misjonsbøkene, Fridtjov Birkeli og Gabriel Nakkestad, kom til Madagaskar som misjonærer med bare ett års mellomrom i første halvdel av 1930-årene. Med «smil i gråt» beveger Nakkestad seg i et miljø preget av hedenskap, kolonialister og opprørere, hvor misjonærer og vekkelsesledere er i sentrum, mens gassere generelt er statister. Et gjennomgangstema i bøkene til Nakkestad var pioneren, helten, heltinnen og høvdingen fra Norge, og forholdet til gasserne ble i stor grad satt inn i et foreldre-barn-perspektiv. Mange gassere har nok følt trygghet under misjonærenes varme vinger, men denne formen for relasjon har

også skapt usunne bindinger, og til dels hoderisting hos gassiske kollegaer.

En skal være forsiktig med å generalisere, men det er ingen tvil om at forfatteren av den andre boka, Fridtjov Birkeli, representerer en annen tradisjon. Han spilte en svært viktig rolle i arbeidet med å etablere en selvstendig luthersk kirke på Madagaskar, og i boka «Sønner av Solskinnsøya» løfter og hyller han gassiske ledere. Birkeli legger ikke skjul på at det var feil og fall hos disse personene, men likefullt klarer han å male vakre bilder av deres liv og virke. Det er ingen ovenfra-nedad-holdning. Birkeli tilhørte en medvandrer-tradisjon, som har vært til stede hos mange misjonærer.

ske lesere. Dette nye kvinnesynet ble formidlet så tidlig som i 1918, nesten femti år før Fridtjov Birkeli i sin bok «Sønner av Solskinnsøya» overså kvinnene i sitt gassiske persongalleri.

EN SOLSKINNSHISTORIE

Vennskapsbysamarbeidet mellom Antsirabe og Stavanger har båret med seg både smil og gråt, samtidig som en må kunne si at samarbeidet mellom ordfører Olga Ramalason og varaordfører Bjørg Tysdal Moe har vært en solskinnshistorie. De to kvinnene ble kjent med hverandre i en kontekst hvor de begge var fremmede og gjester, i forbindelse med en konferanse om vennskapsbysamarbeid i Uganda. Olga Ramalason var på flere besøk i Norge, og Bjørg Tysdal Moe kom en rekke ganger til Antsirabe. Sammen fikk de være med på å åpne det nye kultur- og kompetansesenteret Lovasoa på Antsirabe i 2010. Høydepunktet var nok når de i lag kunne dele erfaringer om bysamarbeid i FN i New York. De har gjennom årene utviklet et sterkt vennskap, preget av åpenhet, likeverd og gjensidig respekt.

Gassisk-norsk samarbeid er blitt profilert gjennom en rekke initiativ og tiltak hvor Norge og Madagaskar klinger med i navnet. Det har nok vært entusiastiske smil når slike samarbeidsprosjekter har blitt planlagt, men senere har det nok ofte

vært både tårer og smil. Eksempler på prosjekter hvor det norsk-gassiske profileres spesielt, finnes i alt fra jordbruksamarbeid via produktutvikling til korfelleskap: Fifamanor, Romanor, Nomad, NorMad Sport Aid og NorMal Gospel.

POSISJONER OG MAKTFORDELING

Lovasoa Cross-Cultural Competence Center, som er etablert på den tidligere norske skolen på Antsirabe, har vært en suksess. De to eierne, Den gassisk-lutherske kirke og NMS, har like mange representanter hver i generalforsamling og styre. Nettverkskonferanser, utveksling av kompetanse og tilrettelegging av praksisplasser er blitt realisert. Driftsresultatene har vært gode, og overskuddet har gjort det mulig å videreutvikle institusjonen.

Men eierne har nok hatt litt forskjellig opplevelse av samarbeidet. Selv om både gassere og nordmenn er stolte av hva en sammen har fått til, gjør en ikke de samme vurderinger av maktfordeling og samarbeidsrelasjoner. Følelser og kulturforskjeller preger kommunikasjon og beslutningsprosesser.

Da en av de norske styremedlemmene for et par år siden uttrykte at en på gassisk side har fått god uttelling i samarbeidet på Lovasoa, tok et gassisk medlem av styret til motmæle. Selv

om gasserne hadde fått de formelle posisjonene som styreleder og direktør, mente det gassiske styremedlemmet at nordmennene hadde vunnet viktige beslutningsprosesser. Hun sa: «Dere nordmenn er gode på å legge føringer, og dere får svært ofte gjennom deres ønsker». Dette utsagnet bekrefter at makt ikke bare utfoldes gjennom posisjoner, men også i hvordan en posisjonerer seg i ulike prosesser.

MED GASSISKE BRILLER

Jeg har i det siste spurt en rekke gassiske venner om hvordan de opplever relasjonen til nordmenn. Da har jeg fått vite at nordmenns litt uhyggelige og enkle stil, blir verdsatt. En av dem jeg har kommunisert med, legger til at han i liten grad har observert rasistiske holdninger. En annen informant, med bakgrunn fra vestkysten av Madagaskar, forteller at det i sakalavamiljøet har vært reaksjoner på at mange norske misjonærer brukte innlandsgassisk, og at de stort sett hadde hushjelpere fra høylandet.

Mange gassere er begeistret for nordmenns vilje og evne til å lære seg gassisk. En kvinne sier at «kjennskap til det gassiske språk åpner for et dypere hjertespråk». Videre er det mange som bekrefter at misjonær- og misjonærbarngaver på gassisk jord uttrykker fellesskap på et dypere plan. Ettersom det har vært gassisk tradis-



LÆRERSTUDENTER FRA NLA LÆRER Å PLANTE RIS.
FOTO: SIRI NYEN

jon å frakte de døde tilbake til hjem-plassen, vitner de norske gravene i fremmed jord om et grensesprengende fellesskap.

Overføring av makt skjedde altfor seint i den kirken som ble bygd opp som resultat av norsk misjon på Madagaskar. Misjonærene var åpne for å gi fra seg posisjoner allerede i begynnelsen av det tjuende århundre, men ved flere senere veiskiller var det mye motstand mot å frasi seg makt. Dette var utfordrende for den gassiske motpart.

Nordmenn er ofte svært direkte i sin kommunikasjonsform. En kvinne sier rett ut at hun er noe overrasket over at det i det norske Madagaskar-miljøet ikke er blitt bygd opp mere kompetanse rundt hvordan en snakker med gassere. Samtidig sier hun at det ofte er svært vanskelig å tolke nordmenns følelser gjennom kroppsspråk og ansiktsuttrykk. En annen kvinne sier at mange spenninger oppstår fordi nordmenn ikke kjenner gassiske prinsipper for fredelig sameksistens og respekt for overordnede.

NORSKE TILBAKEMELDINGER

Vi nordmenn begeistres av gassisk vennlighet og gjestfrihet. Gasserne har en egen evne til å bære det meste med et smil. Gråt og smil går hånd i hånd. Selv om gasserne provoseres

og irriteres av oss nordmenn, så har de mye tålmodighet og overbærenhet. Til en viss grad har vi også samme type humor. Mange nordmenn finner tonen overfor gasserne, og mange har fått venner for livet.

Vi nordmenn har stor respekt for gassernes evne til å inkludere og ivareta de eldre. Den tradisjonelle familie- og slektsskapssamhørigheten begeistrer. Men det er også på dette området vi nordmenn kanskje utfordres aller mest. Spørsmålet om habilitet er lite fremme i gassisk tenkning. Når gassiske ledere bruker egen posisjon til å gi familie og slekt fordeler, så bryter dette med dype verdier hos oss nordmenn. Endel underslagssaker kan også forklares i lys av dette gassiske solidaritetsprinsippet. Det er viktigere å hjelpe en alvorlig syk slektning, enn å overholde prinsippet om ikke å ta penger fra kassa. Når formålsettikk møter pliktetikk, vinner ofte den første tilnærmingen i en gassisk kontekst.

Videre kan det være krevende å forholde seg til at gasserne, ikke minst i høylandet, går rundt grøten. Det blir for mye vage formuleringer. Ofte kompliseres kommunikasjonen også av at det sies et tydelig «ja», og så registreres ikke de underliggende språkkodene. Dessuten er det vanskelig for nordmenn å orientere seg i en sam-

menheng med mange løse rykter og konspirasjonsteorier. Jeg har selv hørt ryktet at «NMS er en ku som er tom for melk», samtidig som vi leverte rapporter på at den økonomiske støtten hadde økt år for år.

VIDERE MED SMIL I GRÅT

Penger og økonomiforvaltning har forårsaket mange tårer i det norsk-gassiske samarbeidet. Mange relasjoner er blitt ødelagt på grunn av underslag og korrupsjon. Men det er viktig at det er en åpen dialog og meningsutveksling også i slike spørsmål. Fra gassisk side blir det sagt at en generelt ikke har nok kompetanse om økonomiforvaltning, innovasjon og inntektsbringende aktiviteter. Det blir også sagt at det er forskjell mellom frankofone og nordiske regnskapstradisjoner, og at mindre regnskapstekniske misforståelser ofte får større plass enn de burde. Flere gassiske venner understreker at vi fremover må finne måter å frigjøre nye talenter og ressurser.

Det vil nok også i fremtiden være mere enn nok å gråte over. Men smilene vil fortsatt overvinne kulturelle og sosiale barrierer, slik at nye vennskap og relasjoner blir bygd. Mange gassere uttrykker håp om at de gassisk-norske relasjonene vil fortsette inn i evigheten.



LANDY R. BAKKE, BJØRG TYSDAL MOE, OLGA RAMALASON OG EN SLEKTNING AV HENNE.

FOTO: ARILD BAKKE

MOZIKA PLASTIKA - LIKVENDINGSMUSIKK FOR BARN

TEKST OG FOTO: **ANDERS RØNNINGEN**

Nød lærer naken kvinne å spinne, heter det, og denne lille artikkelen illustrerer dette på en uventet konkret måte. For ut av spinning kommer tråd, og produksjon av bomullstråd og -tekstiler er viktig på Madagaskar. Socota Group har gjennom sin mest kjente fabrikk Cotona på Antsirabe drevet med tekstilproduksjon siden sent på 1950-tallet, og mye kan sies om hva dette har betydd for samfunnet på godt og vondt, helt sikkert. Men dette er en musikkspalte, så det lar jeg være. Likevel vil grunnen til at både ordtaket og cotona-fabrikken har sin naturlige plass her snart bli klart.

I området rundt Antsirabe finnes mange musikkgrupper som spiller musikk på **famadihana** - den typiske «re-burial»-seremonien, av mange nordmenn kalt «likvending». Disse seremoniene, hvor det sjelden spares på noen ting, må ha skikkelig festmusikk, og den blir fremført av orkestre som er spesialisert for utendørs festmusikk uten forsterkeranlegg. Med skarp-tromme, stortromme, trompeter og klarinetter mangler det ikke på deci-

bel! Mange av Antsirabe sine pousse-pousse-førere er musikere i famadihana-sesongen, og løpedrosjeførere eller løsarbeidere i den varme sesongen. Slik musikkvirksomhet er et sesongarbeid, og spesielt innbringende er det heller ikke. De musikalske ferdighetene er likevel svært gode, og det er en fryd å høre på denne musikken.

Med dårlig inntekt er prospektene til å få tak i en god klarinett eller trompet dårlige, og det er mange gode musikere som spiller på instrumenter av dårlig kvalitet. Hvordan skal man da klare å rekruttere nye musikere når de som har instrumenter selvfølgelig bruker dem hele tida? Og hva gjør de unge lovende (barna) når de aldri en gang får prøve?

Her kommer «Nød lærer naken kvinne å spille» inn. For hvis man ikke har noe instrument å spille på, så får man lage et, da. Det er jo slik alle instrumenter en gang er blitt til - som verktøy for musikkformidling og -utøvelse. Og slik har det altså oppstått en slags stilart i en liten landsby utenfor Antsir-

abe: Mozika Plastika er musikk spilt av barna i «famadihana style», der trompetene og klarinettene er byttet ut med en slags kazoo eller i alle fall et musikkinstrument laget over samme prinsippet. Nyvinningen bruker innmaten i trådsnellene fra Cotona som munnstykke, og har en tynn plastpose trukket over seg og videre stukket ned i en plastikk-flasketut fra en Classico-cola-flaske. Så må man synge med lys og gjerne skjærende stemme inn i munnstykket, og vibrasjonene i plastikkposen vil lage en forbløffende trompet-lik tone!

Det var omlag ti år siden jeg sist hørte et mozika plastika-ensemble, og jeg vet ikke om stilarten har overlevd. Kanskje har barna som nå er blitt voksne arvet de dyrebare instrumentene etter generasjonen over dem og for lengst sluttet å spille på plastavfall. Jeg vet bare at det gav meg en muskalsk opplevelse som var langt større enn fascinasjonen over kreativiteten til disse barna. - Og at det var et godt eksempel på en virkelig lokal musikstil.

TRE GUTTER FRA TONGARIVO UTENFOR
ANTSIRABE SPILLER MOZIKA PLASTIKA PÅ
LOVASOA (2014)



MUNNSTYKKET ER AV INNMATEN PÅ TRÅDSPOLER FRA TEKSTILINDUSTRIEN PÅ ANTSIRABE, SJALLSTYKKET ER EN PLASTFLASKETUT OG MELLOM DER ER DET EN TYNN PLASTPOSE.



STABEN PÅ LOVASOA
MED DIREKTØR TAHINA
RABESON I MIDTEN I
BRUNE BUKSER.

LOVASOA OG COVID-19

LOVASOA CROSS-CULTURAL COMPETENCE CENTER ER ET KULTUR- OG KOMPETANSESENTER EID AV NMS OG FLM. I TILLEGG TIL Å HA ET MUSEUM OG ARKIV FOR NMS OG FLM PÅ MADAGASKAR, ER HOVEDAKTIVITETENE PÅ LOVASOA TILRETTELEGGING AV PRAKSIS FOR NORSKE STUDENTER, SPRÅKKURS, OG GJESTEHUS- OG KONFERANSEDRIFT. SIDEN OVER HALVPARTEN AV INNTEKTENE KOMMER FRA ARBEID TILKNYTTET NORSKE STUDENTER, HAR COVID-19 SITUASJONEN HATT STOR INNVIRKNING PÅ LOVASOAS ØKONOMI. DENNE ARTIKKELEN HANDLER OM HVORDAN LOVASOA HAR HÅNDTERT SITUASJONEN OG HVORDAN FREMTIDEN FOR SENTERET SER UT.

TEKST: SIRI NYEN FOTO: FRA LOVASOA

I januar begynte de første nyhetene om Covid-19 å komme. På Lovasoa fulgte man med på utviklingen, men samtidig virket det fjernt. President Rajoelina la tidlig ned forbud om innreise til Madagaskar for kinesere og italienere, men ellers gikk livet som vanlig på Madagaskar. Da Norge stengte ned 12. mars, begynte vi på Lovasoa å forstå noe av alvoret, men det var først da UD noen dager senere anbefalte alle nordmenn i utlandet om å reise tilbake til Norge, at man på Lovasoa begynte å ta innover seg konsekvensene av det som holdt på å skje. På det tidspunktet var det 34 norske studenter på Lovasoa, i tillegg var det to studentgrupper til som var ventet uka etter.

PLUTSELIG BLE DET STILLE

Studentene som allerede var på Madagaskar, fikk beskjed fra sine respektive universiteter om å reise tilbake til Norge så fort som mulig. Studentene som sto reiseklare i Norge fikk beskjed om å bli hjemme. I løpet av

tre dager var de fleste reist og alle bookinger for de neste månedene kansellert. Fire studenter insisterte på å bli igjen og fullføre sin praksis på eget ansvar, men da den gassiske presidenten informerte om at flyplassen på Madagaskar ville bli stengt for rutefly fra og med 19. mars, var det også kroken på døra for dem. De kom seg ut med et av de siste flyene, sammen med den norske misjonærfamilien i Antsirabe som ble trukket hjem av NMS. På Lovasoa ble det plutselig ganske så stille. Ellers på Madagaskar ble strenge smittevernstiltak igangsatt med påbud om munnbind og alle skoler ble stengt. Direktør Tahina på Lovasoa bestemte seg derfor for å sende alle ansatte hjem i to uker, med beskjed om å ta det ut som ferie. De eneste som var tilbake på Lovasoa var vaktene og lederne.

Etter to uker innkalte Tahina alle tilbake til et fellesmøte for idemyldring: 'Denne situasjonen kommer til å vare, hvordan skal vi overleve som institus-

jon uten studenter og turister som benytter seg av tjenestene våre?' Mange gode ideer kom ut av dette og samtidig opplevde mange av de ansatte at de for første gang ble inkludert og fikk lov til å dele tanker og ideer om drift. De gikk gjennom hva de hadde av ressurser og muligheter. Lovasoa har mange ressurser, slik som internett, språklærere, kjøkkenpersonale og lokaler. Utfordringen var hvordan ta dette i bruk og samtidig opprettholde smittevernstiltakene?

OPPFINNSOMHET OG KREATIVITET

Det første man begynte med var å starte med nettbaserte språkkurs. Selv om ikke lærerne tilknyttet språksenteret på Lovasoa pleier å undervise i fransk, så er de alle godt skolert i fransk grammatikk og uttale. Kompetanseavdelingen startet derfor med å lage en reklamefilm rettet mot norske kunder, om muligheter for å kunne ta nettbasert franskkurs på Lovasoa, og publiserte dette på Facebook. Alliance Française, det franske

kultursenteret, som holder til noen 100 meter bortenfor Lovasoa og som driver med franskundervisning til vanlig, lurte nok litt på om Lovasoa var ute etter kundegrunnlaget deres! Selv om ikke responsen var overveldende, så har Lovasoa hatt 10 norske franskstuderter siden april i tillegg til noen kunder som har tatt gassisk. Det planlegges nå en ny promotering i løpet av oktober/november. Lærerne har måttet lære underveis, for å undervise på nett er annerledes enn klasseromsundervisning. Men de har undervist hverandre og drøftet utfordringer sammen og slik hevet kvaliteten kontinuerlig. Tilbakemeldingene fra de norske språkstudentene er gode. 'Timene legges opp etter mine ønsker og behov, og lærerne er meget dyktige og fleksible. Dette vil jeg virkelig anbefale', sier en. Nå er man er i gang med å lage reklame for gassiskkurs rettet mot ambassadefolk i hovedstaden. I tillegg har medarbeiderne utarbeidet et «team building»-opplegg, som skal tilbys til ulike bedrifter i Antsirabe og hovedstaden. I oktober kunne Lovasoa også endelig starte opp igjen med de lokale klasseromsbaserte engelskkursene. Det var stor pågang fra tidligere studenter om å fullføre den siste måneden av det som stod igjen av semesteret fra da man måtte stoppe kursene i mars. I slutten av oktober starter et nytt semester for engelsk studentene, og omtrent 180 har søkt om å få plass på engelskkursene.

I slutten av april åpnet gjestehuset uterestaurant hvor de tilbød enkel gassisk mat og snacks. På uterestauranten kunne de være sikre på å overholde de gjeldende smittevernstiltakene. I mellomtiden hadde alt gjestehus- og kjøkkenpersonell fått undervisning i ekstra rutiner for god hygiene for å sikre at alle tiltak anbefalt av gassiske helsemyndighetene ble fulgt. I tillegg ble det arrangert ulike eventer som for å skape blest om Lovasoa. Det manglet ikke på oppfinnsomhet. Før morsdagen lå blant annet følgende melding på Lovasoa sine Facebook-sider: 'Gjør deg vakker, mamma. Ta med deg familien din og spis på Lovasoa. Ta en selfie, post den på Facebook med #Lovasoa og bli med i konkurranse om en gratis overnatting for to på gjestehuset.' Etter hvert har også Zumba-klasser

og teaterklasser blitt en del av aktivitetene som tilbys. Spesielt Zumba-klassene er populære.

UTFORDRENDE ØKONOMI

Til tross for idemyldring og stor gjennomføringsevne, er ikke inntektene fra de ulike aktivitetene nok til å opprettholde lønninger til de 55 ansatte. Lovasoa har klart å betale lønninger i 75% stillinger frem til nå, men det er fordi Lovasoa gjennom mange år opparbeidet seg et overskudd etter å ha økt inntektene både på studentarbeid og gjestehusaktivitet. Disse pengene stod trygt på konto for å brukes til oppussing og vedlikehold av den store bygningsmassen. I tillegg var studentene som reiste i mars villige til å betale halvparten av det de skulle betalt om de skulle vært til mai/juni. Men nå er det meste av sparekontoen brukt opp. I juni ba styret direktøren om å spørre Lovasoaas norske partneruniversiteter om økonomisk støtte. Etter at 6 av de norske partneruniversitetene nå har sagt ja til dette, fordi de ønsker at utveksling gjennom Lovasoa skal være et alternativ også etter pandemien, sier direktøren at de kan fortsette å holde på de 55 ansatte i 75% stilling frem til februar. Utfordringen videre er at de norske universitetene har avlyst all utveksling utenfor Europa frem til august-21. Samtidig er Madagaskar fortsatt stengt for vanlige turister, utenom fly som går direkte til Nosy-Be fra utlandet. Fortsatt får ingen turister komme inn til fastlands Madagaskar. For gjestehuset vil det si at det fortsatt ikke er betalingsvillige gjester. Prisene på rom og leiligheter er redusert for å gjøre det mer attraktivt for gassere å bo på gjestehuset. Men inntjeningen er likevel lav. Det gjøres kontinuerlig vurdering på om man må si opp arbeidere, men det er vanskelig når situasjonen er som den er i landet og familiene til arbeiderne er avhengig av lønningene for å overleve. Det er også utfordrende å skulle si opp ansatte, når det samtidig ønskes at Lovasoa skal kunne ta imot studenter igjen fra august-21. Da må kompetanse og servicetilbudet som Lovasoa er kjent for, være til stede. Det tar lang tid å bygge opp igjen dersom det skulle forsvinne nå.

Selv om Covid-19 situasjonen har

gitt Lovasoa store utfordringer, må det nevnes at det også har kommet noe godt ut av dette. Det ene er at situasjonen krevde at alle de ansatte bidro, og dette forløste kreativitet og gjennomføringsevne. Det andre er at mange av de ansatte, spesielt på kompetansesenteret nå sier: 'Vi er mer sammensveiset enn noen gang. Endelig tør vi å dele utfordringene vi står i, vi snakker sammen og vi jobber sammen. Det føles virkelig som vi er et team.' Å skape samhørighet og fellesskap er noe som har vært fokus for lederne på Lovasoa i mange år, uten at man helt har lyktes. Men den krevende situasjonen har rett og slett ført folk mer sammen. Så til tross for dystre utsikter, er det likevel en positivitet av de sjeldne blant de ansatte: 'dette skal vi få til-sammen'. Samtidig er direktør Tahina tydelig på at for å overleve, så er Lovasoa avhengig av bistand utenifra.



NETTBASERTE SPRÅKKURS. MIANATRA UNDERVISER EN AV DE NORSKE STUDENTENE.



OVERSIKTSBILDE FRA LOVASOA.

FAKTA

DU KAN STØTTE LOVASOA VED Å GI ET BIDRAG TIL EN MIDLERTIDIG KONTO NR. 9802 24 40225 SOM ØYVIND DAHL HAR OPPRETTET. TIDLIGERE ELEVER VED DEN NORSKE SKOLEN HAR ALLEREDE BIDRATT MED KR 42.500 SOM ER SENDT UT TIL KULTUR- OG KOMPETANSESENTERET.

IF I CAN MAKE IT THERE, I'LL MAKE IT ANYWHERE

ÅPNINGEN AV LOVASOA PÅ ANTSIRABE HAR GJORT AT DET KOMMER JEVN STRØM AV NORSKE STUDENTER SOM SKAL PÅ PRAKSIS. MEN HVA FÅR DE DER SOM DE IKKE KUNNE FÅTT I NORGE? EN HEL DEL IFØLGE SYKEPLEIER LINNEA RISMYHR SOM VAR PÅ PRAKSIS PÅ DET LUTHERSKE SYKEHUSET ANDRANOMADIO FOR ET ÅR SIDEN.

TEKST: HENRIK S. GRYDELAND FOTO: LINNEA RISMYHR

- Jeg vil absolutt si at jeg har hatt et stort utbytte av mine tre måneder med praksis på Madagaskar. Det å være i et land der du ikke forstår språket og så få en rekke sykepleierfaglige utfordringer som jeg måtte håndtere, det har gjort meg tryggere på meg selv. Jeg skal nok klare å takle de utfordringene som måtte komme her i Norge, hvor jeg jo kjenner språk og kultur. Jeg har fått en større selvsikkerhet etter oppholdet på Madagaskar.

Linnea Rismyhr jobber i dag som nyutdannet sykepleier på sykehuset i Tromsø, og med seg i sykepleierutdanningsbagasjen fikk hun altså tre måneder i Antsirabe. Det er universitetet i Stavanger som tilbyr dette og Rismyhr var en fire stykker som fikk muligheten i 2019.

- Hvorfor akkurat Madagaskar?
- Du kan reise i 4. eller 5. semester og man kan søke seg til flere forskjellige land. Madagaskar er et veldig populært sted å reise, så utvelgelsen går på karakterer. Vi fire som dro sammen kjente litt til hverandre men det var litt tilfeldig at vi kom sammen. Men alle vi kjente litt på dette at hvis vi først skal reise så vil vi reise til noe helt annet og som er en stor kontrast til, om vi for eksempel skulle reist i Skandinavia. Og vi ønsket å kombi-

nere det å være sykepleierstudent med å oppleve en ny kultur, et nytt språk og noe helt annet.

IMPONERT

Linnea Rismyhr hadde størstedelen av praksisen på operasjonssalen på det Lutherske sykehuset Andranomadio, mens de andre tre var på det statlige syd-hospitalet «Atsimo». Overgangen fra tilsvarende i Norge er selvfølgelig stor, men hun var imponert over nivået på de som jobber der.
- Ja. De kunne mye om kroppen og hadde gode faglig innsikt. Samtidig var jeg veldig imponert med hvor meget de fikk til med de få midlene de hadde. Hadde vi hatt like lite her i Norge, så hadde vi neppe fått til like mye. Det var jo interessant å se hvordan for eksempel renhold fungerte. I Norge skal en operasjonssal være helt ren, mens her var det spindelvev i taket, insekter som fløy rundt og engangshansker som lå ute til tørk. Og synet på sykdommer var jo annerledes enn i Norge. De snakket om at folk var besatt av onde ånder når de var psykisk syke osv. Det var mange spennende forklaringer på hva ting var. De var kanskje litt lite åpne for ny kunnskap. Hvis de først hadde lært seg en måte, var de lite mottakelige for ny kunnskap eller andre måter å gjøre ting på. Men altså; veldig mange av dem kunne mye og

var veldig flinke til å lære bort.

SPRÅK

Et potensielt stort problem ved å sende studenter til frankofone land, er jo språket. Men mye har skjedd i løpet av de siste 20 årene og flere og flere snakker nå brukbart engelsk. I tillegg får elevene i en liten innføring i språk og kultur den første tiden de er der.

- De første ukene vi var der hadde vi et språkkurs der vi fikk en grei innføring. Jeg hadde også en liten bok der jeg noterte ned nye ord og uttrykk hele tiden. På operasjonssalen, der jeg var, kunne de ganske godt engelsk. I tillegg kom det en tolk innenom 1 – 2 ganger i uken. For de andre studentene på sørhospitalet var situasjonen litt annerledes. Der var det dårligere engelsk-kunnskaper så studentene der måtte spare opp spørsmål til når tolken var der.

Linnea Rismyhr trekker frem at studentene fikk gjøre en god del ting som de ikke ville fått muligheten til i Norge. Hun forteller også om unike opplevelser som både var til ettertanke og sjokkerende:

- Det var en dame som var blitt operert i magen, og der nede har man ikke det vi kaller for kikhull, men de må åpne opp helt. De sydde igjen



NORSK OG GASSISK HELSEPERSONELL UTENFOR KIRKENS SYKEHUS.



LÆRERIK DELTAGELSE PÅ OPERASJONSTUEN.



«JEG HADDE BESTANDIG DEN DRØMMEN»



UTFLUKT TIL KRATERSJØEN TRITRIVA.

såret, men det grodde ikke skikkelig. Denne damen fortalte at det som hadde skjedd var at hun var blitt skutt i magen da noen hadde brutt seg inn i hjemmet hennes og forsøkt å rane henne. Den skyldige hadde blitt tatt, men sluppet fengselsstraff fordi han var en «blodsbror» eller lignende med noen i politiet. Så han gikk nå løs mens denne damen antakelig ville dø av det som hadde skjedd. Det var ganske spesielt.

KULTUR

Linnea Rismyhr forteller at de fikk god anledning til å reise rundt den tiden de var der slik at de fikk sett en del av landet. De hadde også noen uker sammen på et sykehus i Manakara.

- Har du noen refleksjoner rundt Madagaskar som samfunn?
-Jeg kjente jo veldig på dette med fattigdom. Vi ble advart i Antananarivo om å ikke gå ut om kvelden for da var sjansen stor for å bli ranet. Man føler seg på en måte som en kjendis på måten man blir behandlet. Det er jo rart at vi blir forbundet med penger og det er jo ikke noe man ønsker. Ellers må jeg si at vi ble tatt veldig godt i mot over alt. Folk var veldig åpne og inkluderende på en annen måte enn det vi er vant til her. Vi ble inviterte hjem og opplevde en veldig gjestfrihet.

Hva er det viktigste du tar med deg tilbake etter praksisen?
- Vi snakket om det da vi kom tilbake til Norge. Vi lærte kanskje ikke så

mye om prosedyrer og lignende, men som jeg nevnte tidligere, vi fikk en selvutvikling og vokste veldig i løpet av den tiden vi var der. Og så har vi selvfølgelig lært mye om hvordan det er å være sykepleier i et fattig land kontra et rikt land, og hvordan de bruker ressursene der. Jeg tenker på alt vi sløser med her og alt de tar vare på der. Jeg kjenner hvor heldig jeg er som bor i et land som har de ressursene vi har.

- Har dette gitt mersmak til å reise ut?
- Absolutt. Dette med å reise ut er egentlig noe jeg hadde tenkt på forhånd. Og etter dette jeg blitt enda mer motivert og dette ga absolutt mersmak, avslutter Linnea Rismyhr.

SØYLEN HAR FLYTTET UT AV HUSET

DE TRADISJONELLE HUSENE PÅ MADAGASKAR ER REKTANGULÆRE, BYGGET I NORD-SØR RETNINGEN. MIDT I HUSET STÅR DET EN SØYLE SOM BÆRER TAKET SAMMEN MED ENDEVEGGENE. DENNE SØYLEN ER I MANGE GASSISKE TALER DET KLASISKE BILDET PÅ EN MANN: «SØYLEN SOM MAN STØTTER SEG TIL» - «NY ANDRY IANKINANA». ARILD M. BAKKE HAR VÆRT DENNE SØYLEN I NORSK-GASSISKE RELASJONER I MANGE ÅR. NÅ HAR HAN OG FAMILIEN FLYTTET TIL NORGE. HVORDAN SKAL DET GÅ MED HUSET SOM STÅR IGJEN ETTER DEM PÅ MADAGASKAR?

TEKST: ØYVIND DAHL

- Egentlig har mitt forhold til Madagaskar vart i 55 år av mitt 58-årige liv. Jeg er født i Norge av Kaare Martin og Anny Bakke. De var misjonærer på Madagaskar i en årrekke, og kom til øya da jeg var tre år gammel i september 1965. Da jeg var syv år begynte jeg på Den norske barneskolen på Antsirabe. Jeg fikk 2. kl. i Norge, men til sammen ble det åtte år på internatskolen frem til familien flyttet til Norge i 1978.

Det ble videregående på Hamar der faren var områdesekretær for NMS. Så ble det teologistudier ved Menighetsfakultetet i Oslo, og noen år som prest i Norge. I 1995 reiste han tilbake til Madagaskar for en 4-årsperiode som misjonær for NMS. Men det ble hele 25 år, bare avbrutt av korte norgesopphold! Etter ni år som enslig ble han i 2004 gift med Landy Robenhariziva fra Antsirabe. Hun hadde vært Miss Antananarivo og drev med skjønnhetspleie. Hun har de siste femten årene vært evangelistmisjonær i NMS, og hun har blant annet hatt ansvaret for faste TV-programmer i gassisk fjernsyn. Paret har to barn, Rebekka (15) og Natanael (12), som har begynt på skole i Sandnes. Landy tar nå norskstudier, og skal jobbe for NMS og KIA med besøk i foreninger og ulike

grupper. Hun er opptatt av å legge forhold til rette for innvandrere i Norge.

GRØNNE SKOLER OG ARBEID BLANT MUSLIMER

Arild har hele tiden vært fremoverlent, han har hatt ideer og satt dem ut i livet. Det begynte med «grønne skoler» på østkysten i Manakara-området. I samarbeid med skolesekretæren i Den gassisk-lutherske kirken (FLM) fikk han frigjort Norad-støtte til flere skoler som skulle ta den gassiske jordbrukskulturen inn i programmet med undervisning i miljø og bærekraftig utvikling. Fra 2000 til 2008 ble det pionerarbeid i Shalom på nordvestkysten med spesielt fokus på arbeidet blant muslimer. Mange husker denne tiden i Mahajanga da Arild sto i spissen for byggingen av en Colin Archer-skute som skulle brukes i arbeidet langs kysten. Initiativet utløste et stort frivillig engasjement blant nordmenn som bidro på ulike vis.

Han var NMS-representant i tiden 2008 til 2015 med bopel på Isoraka i Antananarivo. Det medførte personalsvar for misjonærer og volontører, oppfølging av prosjekter drevet av NMS og mye kontakt med kirkeledelsen. Arild og Landy førte her et gjestfritt hus med stor gjennomtrekk

av nordmenn av alle slag. Et viktig oppdrag ble å finne en ny forvaltningsform av NMS-eiendommene på Isoraka og Den norske skole på Antsirabe som ble nedlagt i 2008.

LOVASOA CROSS-CULTURAL COMPETENCE CENTER

Hvordan gikk det til at den tidligere norske skolen ble et så sentralt senter for norsk-gassisk samarbeid?

- Vi nedsatte en komité med like mange norske og gassiske medlemmer som utredet ulike muligheter for dette praktfulle stedet midt i Antsirabe by. Løsningen ble å opprette Lovasoa Cross-Cultural Competence Center (L4C) som drives som et samarbeid mellom NMS og FLM. Lovasoa - «den gode arv» har vært en suksesshistorie fra starten i 2010-2011. Mange frivillige og norske studenter har jobbet på sykehus, omsorgssentre og skoler i området. Antropologistudenter fra VID har gjort feltarbeid i omkringliggende landsbyer. Senteret samarbeider med lokale institusjoner, deriblant et katolsk og et adventistisk universitet, foruten at det har en samarbeidsavtale med Universitetet i Antananarivo. Lovasoa har ofte vært omtalt i Madagaskarforum. Senteret tilbyr språk- og kulturkurs som også gir muligheter for ungdom



GENERALKONSUL ARILD BAKKE HILSER GJESTENE VED 40-ÅRS JUBILEET TIL FIFAMANOR I 2012 (FOTO: PLACIDE RAZATOVO.)

og bedrifter i Antsirabe. Alt dette åpner for et mye bredere norsk-gassisk samarbeid enn bare gjennom misjonsarbeidet.

HONORÆR GENERALKONSUL

I 2012 ble Arild M. Bakke honorær generalkonsul for Norge på Madagaskar med ansvaret for konsulær bistand til nordmenn i landet. Honorær betyr at han ikke fikk lønn, men fikk dekket alle kostnader til en assistent og kontorhold. Denne jobben ga ham nærkontakt med landets politiske toppledelse og kontakter innenfor diplomatiet.

- Jeg har fått anledning til å arbeide for norske interesser ved at jeg har vært invitert på mottakelser og ulike arrangementer. Som generalkonsul var jeg med å initiere et nært samarbeid mellom utdanningsministeriet og skoleavdelingen i FLM om inkludering av syns- og hørselshemmede, såkalt «inclusion». Utdanningsminister og kirkepresident signerte en intensjonsavtale i 2015 som har vært fulgt opp helt til nå.

- Jeg har også bidratt til kontakt med gassiske myndigheter om et norsk-gassisk veiprodukt gjennom NOMAD. Produktet heter NSS, og er et stabiliseringsprodukt for veier som forhindrer vanninntrengning.

Dette blir mye billigere enn asfalt, og veiene kan vare åtte år hvis det blir gjort riktig med litt olje i blandingen.

Fra 2015 ble Arild ambulerende teologisk lærer på presteskoler og det teologiske fakultetet SALT i Fianarantsoa der han underviste i missiologi, ledelse og pastoralteologi. Fra 2019 har han vært rådgiver for teologisk utdanning for NMS i hele Afrika.

POSITIV OG NEGATIV UTVIKLING

Med den erfaring du sitter inne med etter 25 år i aktiv tjeneste hvordan ser du på utviklingen eller kanskje den manglende utviklingen på Madagaskar?

- Det positive først: Spedbarnsdødeligheten har gått markant ned takket være vaksiner og vellykket kamp mot malaria. Mens gjennomsnittlig levealder var under 40 år for 50 år siden, er den nå 66 år for menn og 67 år for kvinner. Det har også skjedd en revolusjon innenfor kommunikasjonsteknologien. Mobiltelefoner og Internett blir mer og mer utbredt, og koronaepidemien har satt fart i utviklingen av nettbasert møter. Et eksempel er at doktorstudent Olivier Randrianjaka kunne sitte i Fianarantsoa og forsvare sitt teologiske doktorarbeid med opponenter i Oslo,

Bergen og Marokko, det hele administrert fra VID i Stavanger.

- Det negative: Det har vært en kraftig sosio-økonomisk tilbakegang med økende fattigdom og fortvilelse som fører til mere kriminalitet, landeveistrøyer og analfabetisme. Over 50 prosent av befolkningen lever i ekstrem fattigdom. Avskoging og miljøødeleggelser er katastrofale for et land med stor biodiversitet.

Kan du oppsummere problemene og utfordringene Madagaskar står overfor?

1. Madagaskar må få kontroll over befolkningsøkningen. På grunn av fattigdommen tvinges unge jenter til å droppe skolen og gifte seg før de er modne for å få barn.
2. Manglende maktfordeling. En har ikke lyktes med å få på plass gode systemer for konstruktiv opposisjon. Det er store sprang mellom ekstremt rike og en fattig majoritet.
3. Korrupsjonen er utbredt både innenfor statsapparatet og i private organisasjoner, og dessverre har det også vært misligheter innenfor kirken. Det er generelt manglende åpenhet og dårlig internkontroll i forvaltningen av penger og andre ressurser.
4. Hemmelige og okkulte organisasjoner skaper bindinger innenfor

business og landets politiske ledelse. Det er vanskelig å komme seg opp og frem uten å være en del av dette nettverket.

5. Manglende solidaritet utenfor familie og slektskap. Det er ikke nasjonens beste som prioriteres. Altfor ofte har man nok med de nære behov.

FREMTIDSUTSIKTER

Hva skal du jobbe med når du nå skal ha fast bopel i Sandnes?

- Den nye informasjonsteknologien gjør at jeg kan fortsette å følge opp NMS-prosjekter i Afrika og Madagaskar til tross for koronapandemien. Nylig hadde vi 2 ½ times møte om teologisk utdanning på Madagaskar. Ved hjelp av Teams og Zoom kan jeg fortsette å ha nær kontakt med partnere i Etiopia, Egypt, Kamerun, Mali og Madagaskar. De digitale mulighetene gjør det også mulig å gi undervisning til mange flere studenter på master- og doktornivå. VID vitenskapelige høgskole har startet et pilotprosjekt der en større del av studiet kan skje i hjemlandet. Også studenter som ikke er opptatt i dette masterstudiet kan delta, hvis de kan engelsk. Vi starter med Madagaskar og utvider til andre land etter hvert. Vi kan også få til utveksling mellom ulike teologiske institusjoner i Afrika

med deltakelse av lærere fra VID.

«HUSET» STÅR OM SØYLEN FLYTTER UT

Båndene til Madagaskar er sterke også ved at Arild og Landy bygde opp et landsted i Farihimena, nesten 2000 meter over havet litt nord for Antsirabe. Der ligger det til rette for eggproduksjon, griseoppdrett og et modellandbruk. Der er også 8-9 fiskedammer. Driften er nå overlatt til en tverrkirkelig organisasjon, med navnet Nehemia, som er opptatt av kristne verdier, åndelig fornyelse og samfunnsutvikling. Det blir nå et senter der en kan samle 20-30 personer til inspirasjonssamlinger, samtidig som en etablerer et modellandbruk.

I tillegg eier Arild og Landy et stort område på 300 mål i Makay-massivet, som ligger litt sør for Malaim-bandy der Arild selv vokste opp. Denne naturperlen kan bli en ny turistdestinasjon. Det er et fantastisk naturmangfold med hundrevis av canyons, naturbassenger og unike fjellformasjoner med rikt dyre- og planteliv. En organisasjon som heter Nature Evolution jobber med ulike tiltak for å bevare områdets biodiversitet og å legge til rette for økoturisme. Hvis noen er interessert i å eta-

blere et hotell eller en lodge, ligger det til rette for det på eiendommen til Bakke.

Den planlagte overgangen til Norge ble litt fremskyndet pga utbruddet av Covid-19. Men med sterke bånd til kirke, samfunn og familie vil Arild og Landy fortsatt holde nær kontakt med «huset» de nå har flyttet fra. Arild vil fortsette å skrive nyheter fra kirke og samfunn på www.bakkekon-takten.com. Vi forstår at det huset Arild har løftet opp gjennom 25 års arbeid på Madagaskar, vil bli bygget videre på. Huset står om søylen flytter ut.



ARILD TALER I VNM. (FOTO: ØYVIND DAHL.)



ARILD (58), REBEKKA (15), NATANAEL (12) OG LANDY (50). (FOTO: MADIS KASK.)



DIADEM-SIFAKA FRA REGNSKOGEN PÅ ØST-MADAGASKAR. FOTO: JON E. BAKKE

NATURVERN I «DET FORJETTEDE LAND»

«MADAGASKAR ER DET FORJETTEDE LAND FOR ENHVER NATURELSKER. NATUREN SYNES Å HA FUNNET ET TILFLUKTSSTED DER, HVOR DEN KUNNE UTPRØVE ANDRE MODELLER ENN DET SOM VAR PRØVD ANDRE STEDER. DER KAN DU MØTE FORUNDERLIGE OG MERKVERDIGE SKAPNINGER FOR HVERT SKRITT!» SLIK BESKREV DEN FRANSKE LEGEN J-P. COMMERSON SITT INNTRYKK ETTER ET BESØK MADAGASKAR I 1771.

TEKST: JON E. BAKKE FOTO: ULIKE KILDER

At verdens fjerde største øy har et svært spesielt plante- og dyreliv har fasinert naturinteresserte i flere hundre år. Og det er ikke rart, for det store flertall (grovt regnet 80 %) av plante- og dyreartene er endemiske – eller særegne – for øya. Dette gjør at øyas opprinnelige flora og fauna er spesielt verneverdig. Internasjonalt anses Madagaskars naturområder som blant de viktigste å få gitt et godt og varig vern. Men dessverre er Madagaskar også en av verdenslederne i miljøforringelse. Siden vår egen art (mennesket) kom dit for knappe to tusen år siden, er det meste av den

opprinnelige naturen blitt ødelagt. Da jeg kom til øya første gang i 1985 ble det anslått at den opprinnelige skogen fortsatt dekket ca. 20 % av landet. I dag – 35 år senere – er estimatet at bare ca. 10 % av Madagaskar opprinnelige naturlige vegetasjon fortsatt er intakt. Det har gått skremmende raskt nedover!

NATURVERNETS START PÅ 1800-TALLET

For å trekke linjer fra naturvernarbeidet på Madagaskar må vi begynne allerede på 1800-tallet, på den tiden

øya var et selvstendig konge- og dronning- dømme. Europeiske vitenskapsmenn kom til Madagaskar for å studere dyrelivet der, og de kunne beskrive mange arter som ikke var kjent fra noe annet land i verden. Og bl.a. ved hjelp av den norske misjonæren Thorkild Rosaas ble det beskrevet flere utdødde dyrearter som elefantstruts og dvergflodhest. Noe senere begynte franske munkene en systematisk registrering av medisinske planter som ble brukt av lokalbefolkningen. Munkene forsto tidlig at den lokale medisinske kunnskapen var verdifull. Og flere gassiske planter



ROSA GRAVMYRT SOM ER BRUKT I MEDISIN MOT BARNELEUKEMI.

FOTO: JON E. BAKKE



MADAGASKAR ER KAMELEONENES HJEMLAND. HELE 70

PROSENT AV VERDENS KAMELEONARTER LEVER BARE HER.

FOTO: JON E. BAKKE

har senere blitt brukt til å fremstille virkningsfulle medisiner.

Allerede før kolonitiden ble det innført forbud mot å ødelegge den opprinnelige skogen. Selv om straffen var å bli satt i jernlenker ble forbudet aldri effektivt; det manglet oppfølging og håndheving.

Den første franske generalguvernøren, general Joseph Galliéni, opprettet «Det gassiske Akademi» (l'Académie Malgache), som fra 1926 fikk følgende mandat: «Å finne og foreslå for lokale myndigheter alle riktige tiltak for å sikre bevaring av dyre- og planteartene, og oppmuntre til dette formål ved å opprette nasjonalparker.»

Dette førte allerede i 1927 til at de 10 første naturreservatene ble opprettet. De skulle representere ulike typer av den gassiske natur og gi et fristed for øyas særegne flora og fauna. Dette var et pionerarbeid, og under en internasjonal konferanse i 1933 ble dette arbeidet satt opp som mønster for bevaring av afrikansk natur i det hele.

Ny kunnskap om øyas unike flora og fauna ble publisert i «Bulletin de l'Académie malgache» og andre vitenskapelige tidsskrifter. Men dette var ikke rettet mot opinionen eller politikerne, verken på Madagaskar eller internasjonalt, så politisk kom naturvernet ut av fokus. Likevel skjedde det noe: I de siste ti årene av kolonitiden fikk 17 nye områder vernestatus.

NATURVERN ETTER SELVSTENDIGHETEN

Selv om fem nye områder ble ver-

net i løpet av de 10 første årene etter selvstendigheten, var det langt viktigere at man internasjonalt begynte å beskrive hvilket unike dyreliv øya hadde. Den verdenskjente engelsk naturforskeren David Attenborough utga i 1961 boka «Zoo Quest to Madagascar» etter å ha fartet rundt på øya i fire måneder for å lage naturprogram for BBC. Dette var den første boka om Madagaskars dyreliv skrevet for det brede publikum, og sammen med TV-programmet med samme navn, ble dette spiren for en gryende internasjonal interesse og erkjennelse av behovet for bedre vern av Madagaskars natur.

På 1980-tallet kom to internasjonale NGOer (ikke statlige organisasjoner) på banen. Det var WWF (Verdens Naturfond) og IUCN (International Union for Conservation of Nature). De bidro til økt internasjonalt fokus på øyas unike natur gjennom publikasjoner og TV-programmer, og de ble viktige pådrivere og medspillere for gassiske naturvernmyndigheter.

I 1986 initierte regjeringen på Madagaskar, med støtte fra IUCN og WWF, et prosjekt får å vurdere de eksisterende og foreslå nye vernede områder. Resultatet ble en prioritert liste over verneverdige områder. Men organisasjonenes kanskje viktigste bidrag var å utvikle forståelsen for at bærekraftig naturvernarbeid måtte ses i sammenheng med lokalbefolkningens behov for økonomisk utvikling, samt forbedret helse- og skolevesen. Man innså at skulle de vernede områdene få et virkelig vern, måtte lokalbefolkningen engasjeres, og folk måtte oppleve at de fikk noe igjen for å ta vare

på skogen. WWFs første arbeid av dette slaget var i det tørre Mahafaly-området sørøst for Toliara.

Et nytt steg i naturvernarbeidet kom i 1991 da ANGAP (Association Nationale pour la Gestion des Aires Protégées) ble etablert. Dette var den første gang den gassiske stat opprettet en etat med det uttrykte mål om å drifte og samtidig øke de vernede områdene på øya. ANGAP fikk da ansvar for 43 nasjonalparker og naturreservater.

WWF ble en viktig partner for ANGAP, og sammen utviklet de et system for integrert naturvernarbeid der lokalsamfunnene så vel som andre organisasjoner og private bedrifter ble trukket inn i arbeidet. Ikke minst ble det en viktig målsetting å rekruttere vaktmannskap og turistguider fra den lokale befolkningen, og de lokale skolene fikk mye støtte.

ANGAP er i dag omdøpt til MNP (Madagascar National Parks). MNPs oppdrag er å etablere, bevare og administrere på en bærekraftig måte, et nasjonalt nettverk av parker og reservater som er representative for «juvelene» i øyas biologiske mangfold og dens naturarv. Samtidig skal dette bidra til lokal utvikling. I likhet med ANGAP er MNP en halvoffentlig etat. Mandatet er gitt av myndighetene, men oppdraget blir utført som et tett samarbeid mellom staten og et stort antall nasjonale og internasjonale organisasjoner (NGO-er).

Oppsummert administrerer for tiden MNP 46 vernede områder, herav 25 nasjonalparker og resten naturres-

ervater av ulike kategorier. Fem steder er det opprettet såkalte biosfære-reservater som omfatter flere nasjonalparker og naturreservater med tilknytning til hav og land i samme område. Sju av de vernede områdene har fått status som UNESCOs verdensarv og fem områder det knyttet opp til RAMSAR-konvensjonen for bevaring av våtmarksområder.

I tillegg til de 46 områdene som MNP har ansvar for, finnes det i dag 98 andre områder som er vernet, enten med støtte fra NGOer (f.eks. WWF) eller opprettet lokalt fordi man har sett muligheten for å tjene penger på turister.

STATUS OG UTFORDRINGER I NATURVERNARBEIDET

For å livnære seg har det fra gammelt av vært tradisjon for svedjebruk i skogsområdene særlig langs østkysten. Skogen blir hogd ned og jorda dyrket. Men på grunn av tynt jordsmonn og kraftig regn som skyller vekk fruktbar jord, er jorda utpint etter noen få år. Da ble det nødvendig å hogge ned nye skogsområder. Med andre ord henger skogsødeleggelsene tett sammen med folks behov for mat og trevirke. I en slik sammenheng betyr lover fra hovedstaten lite. Det var først da naturvernarbeidet ble sett i sammenheng med lokal økonomisk og sosial utvikling at den onde sirkel med branner og svedjebruk kunne brytes. Men fortsatt er fattigdom, samt mangel på mat og energi (vesentlig trekull) viktige drivere for miljøødeleggelsene.

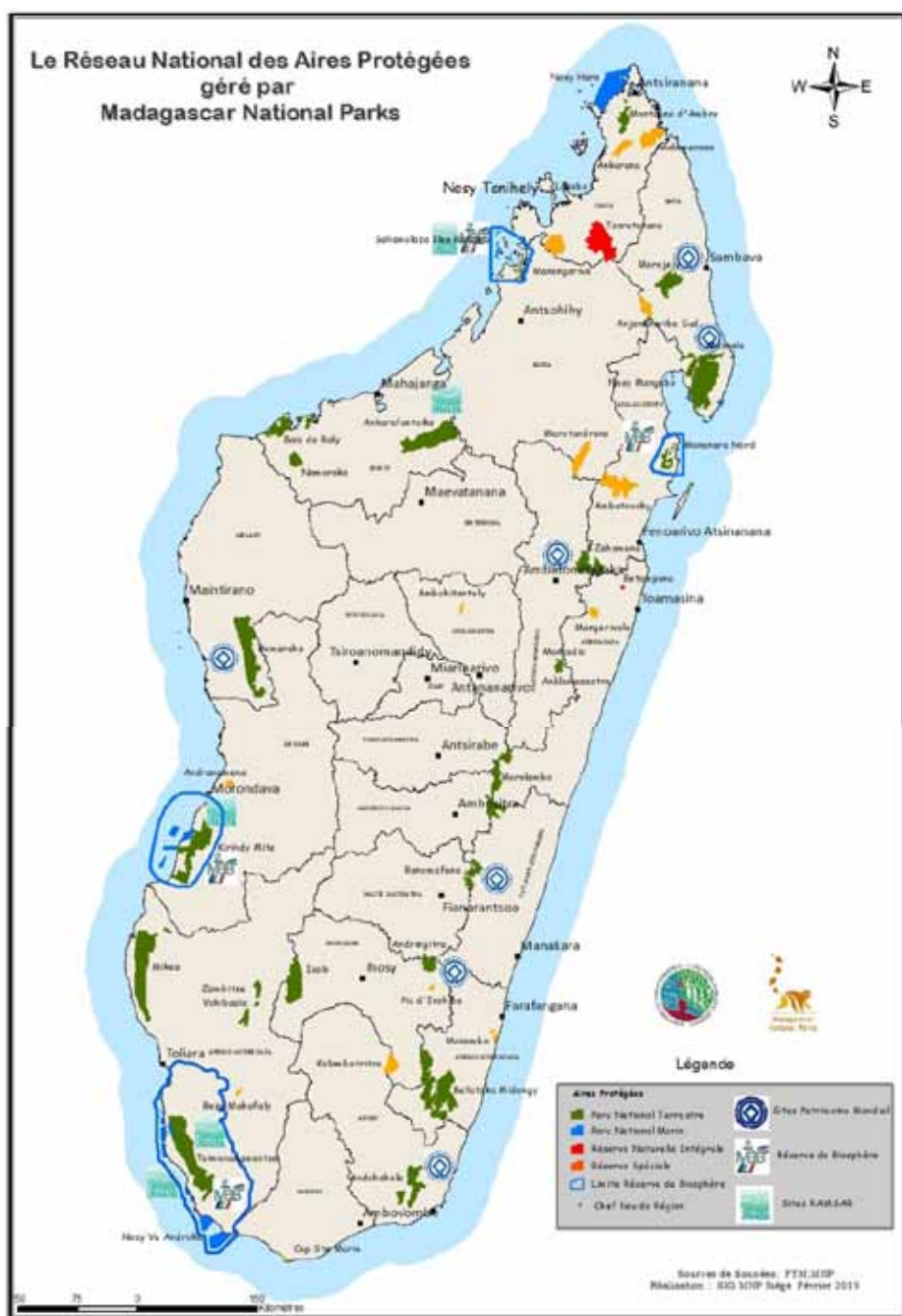
I de siste tiårene har en ny trussel kommet til: Hogst og eksport av verdifulle treslag. Denne kriminelle aktiviteten er lukrativ for bakmennene, og på grunn av utbredt korrupsjon helt opp i statsadministrasjonen har hogsten kunnet pågå uten alvorlige hindringer.

I dag regner man med at rundt 90 % av lemurarter er truet med utryddelse, primært på grunn av at deres naturlige leveområder blir mindre og mindre.

Som om det ikke allerede skulle være nok av trusler for det gassiske naturmiljøet, så er to nye utfordringer gjort situasjonen enda mer akutt. Den

første utfordringen er klimakrisen som blant annet fører til kraftigere sykloner og endret værmønster med mindre regn mange steder (se artikkel i Madagaskarforum nr. 1-2019). Den andre utfordringen er koronapandemien som totalt stoppet turiststrømmen og dermed også en hovedkilde til inntektene som blir brukt til naturvernarbeidet og utvikling av lokalmiljøene.

Dessverre er det mye som tyder på at vi kan være den siste generasjonen som har muligheten til å oppleve Sol-skinnsøya med dets unike plante- og dyreliv. Selv om mye godt arbeid er i gang for å verne Madagaskars natur, må det langt kraftigere lut til – både nasjonalt og internasjonalt – for å snu den negative trenden.



TEKST: STATUS OG UTFORDRINGER I NATURVERNARBEIDET (KILDE FTM OG MNP)

KORONA PANDEMIEN RAMMER OGSÅ SKILPADDENE

TEKST: ØYVIND DAHL FOTO: BERNARD ELIESERA

I Mangily, en fiskerlandsby litt nord for Toliara, har beboerne etablert et samarbeid for å beskytte den utrydningstruede stråleskilpadden. De tar imot turister som betaler en slump som bidrag til å bevare skilpaddene.

Men på grunn av koronapandemien er turiststrømmen tørket inn, og landsbyen har ikke ressurser til å vedlikeholde skillpaddeparken. Resultatet er at skilpaddene ikke får nok mat og mange av dem dør.

Dette er et problem som rammer flere av naturparkene på Madagaskar fordi turiststrømmen er stoppet helt opp. Utrydningstruede arter blir ikke ivaretatt.



INNKJØRSELEN TIL SKILPADDELANDSBYEN.



STRÅLESKILPADDER KAN BLI 100 ÅR GAMLE.



BEBØERNE SAMLER MAT TIL SKILPADDENE.



DØDE SKILPADDER. DE FIKK IKKE NOK MAT.



SMÅNYTT

TAKK TIL ALLE SOM HAR STØTTET VENNSKAPSFORENINGENS INNSAMLING TIL COVID-19 TESTING I

ANTSIRABE OMRAÅDET

Vennskapsforeningen Norge Madagaskar har satt i gang en innsamling til Covid-19 testing i samarbeid med både statlige og private sykehus i Antsirabe-området. Det startet med en forespørsel fra Dr. RAKOTOSON Benjamina på klinikken Santé Plus i juni om Stavanger kunne hjelpe med midler til å kjøpe inn testutstyr. De produserte selv lokalt frakker og munnbind som ga beskyttelse selv om det kanskje ikke ville blitt godkjent i Norge. VNM startet dermed en innsamling blant medlemmene og har sendt ut to informasjonsskriv om saken. Medlemmene ga god respons og det er blitt samlet inn kr 71.750. I tillegg har Stavanger kommune bevilget kr 20.000, slik at samlet har vi fått inn kr 91.750. Pengene er overført via Lovasoa til klinikken Santé Plus som samarbeider med tre andre sykehus i Antsirabe, Statens sykehus, det lutherske sykehuset Andranomadio og Centre Medical Maranatha.

Midlene fra Norge er brukt til innkjøp av testutstyr som forvaltes på følgende måte: Fabrikkene i Antsirabe, som ønsker testing, betaler for testene, ansatte ved sykehusene testes om de er mistenkt smittet. Pasienter som

kommer til sykehusene, får testene gratis eller betaler noe etter evne.

Det har vært en markant nedgang i antall tilfeller av smitte i området siden september. Det var stor spenning knyttet til at byene på Madagaskar igjen åpnet medio september og at busstrafikk og privatbilisme igjen startet opp. I tillegg er det i overgangen september-oktober gjennomført eksamen for grunnskole, ungdomsskole og artium. En har vært spent på om disse tiltakene ville øke smittfrekvensen, men ut fra de siste meldingene, så er det ingen økning i Antsirabe området. Samarbeidspartnerne er klar til nye tester dersom pandemien igjen vil blusse opp.

Lesere som ikke har fått med seg informasjonsskrivene fra VNM kan fortsatt bidra til prosjektet ved å sende penger til VNM sin Covid-19 konto 4336 17 17334.

Mottakerne av denne viktige støtten til kampen mot pandemien i Antsirabeområdet har bedt Vennskapsforeningens leder, Kåre Kristensen, om å formidle en varm takk til alle våre givere.



APPELL FRA KASSEREREN I VENNSKAPSFORENINGEN

I vårt elektroniske register trenger vi følgende oppdaterte opplysninger:

- **Navn og postadresse** (Vei/gate, navn, nummer, Postnummer, Sted)
- **Epost-adresse og telefonnummer** (helst mobil)
- **Lokallags-tilhørighet** - Vest, Øst, eller Midt/Nord

Hvis noe av dette mangler eller er ukorrekt, får du kanskje ikke medlemsbladet, eller det vi sender ut av invitasjoner, program og opplysninger, eller regninger.

For å spare utgifter til porto og ekspedisjon, satser vi på å gjøre flest mulig utsendelser elektronisk. I regn-

skapsprogrammet ligger komplett medlemsliste med alle opplysninger som trengs. Men alt må være komplett og oppdatert, ellers blir det for mye retur eller feilsendinger. Vi har opplevd at noen ikke har fått mail med Covid-19 informasjon eller invitasjon til samling på møter i VNM Vest og Øst. Dersom du ikke har fått invitasjon via mail til å delta i Covid-19 innsamling i juli og rapport fra innsamlingen i august, så ber vi deg gi oss melding om det.

Hvis du vet det har skjedd endringer i noe av dette for din del siden i fjor, vennligst gi oss beskjed til **kasserer@madagaskar.no**

eller bruk hjemmesidene våre **<https://madagaskar.no/>** hvor du kan gå på «Medlemskap» eller «Kontakt oss», eller du kan sende et brev i posten.

**«DE UTSTØTTE» FILMEN OM
LEPRA BLIR VIST I BØLER KIRKE
ONSDAG 18. NOVEMBER
KL. 19:00 -21:00**

Filmen forteller sterke historier om spedalske på Madagaskar og andre steder. Regissør Hall-geir Skretting og produsent Kristian Mosvold blir med. Billetter kr 100 fås ved inngangen.

RETURADRESSE: ØYVIND ØDEGÅRD, SKYTEBANEVEIEN 13, 4841 ARENDAL, NORWAY



MARKERING AV NASJONALDAGEN 26. JUNI 2020 I HOVEDSTADEN. 60 ÅRS JUBILEUM FOR UAVHENGIGHETEN.



PRESIDENTEN ANDRY RAJOELINA TALER TIL FOLKET.



COVID-SITUASJONEN PÅ NASJONALDAGEN PÅ NASJONALT TV.